

پنج گفتار دربارهٔ اخبار جعلی

سیدغلامرضا فلسفی

مفهوم‌ها در ذهن نگارنده وقوف می‌یابد. چنان‌که در پیشگفتار کتاب آمده، نویسنده به‌هیچ‌عنوان داعیه‌ای در حوزهٔ ترجمه نداشته است و خود را مترجم نمی‌داند. تنها به سبب دغدغهٔ شخصی، کمبود منابع مربوط به موضوع به زبان فارسی، و فقدان ادبیات مفهومی آن در کشور، در این راه پر مخافت گام نهاده است. بنابراین طبیعی به نظر می‌رسد که برخی واژگان به دلیل نوپدید و جوان بودن در بوم ارتباطی کشور، معادل‌های مناسب و روان خود را نیافته باشند. البته وجود قرائت‌های گوناگون از برخی واژگان و مفهوم‌ها،

کتاب «پنج گفتار دربارهٔ اخبار جعلی» دستاورد تلاش ادبیات مفهومی پرسامدترین واژهٔ سال‌های اخیر در رسانه‌های جهان، یعنی «اخبار جعلی»، به بوم ارتباطی کشور است. مقالاتی از این کتاب قبلاً در مجلهٔ «رشد آموزش علوم اجتماعی» و رسانه‌های دیگر منتشر شده‌اند. نظر به اینکه چپ‌نشین گفتارها در کتاب حاضر بر سیر زمانی تولید آن‌ها منطبق است، خواننده قدم‌به‌قدم نسبت به غنی و روزآمد شدن واژگان، تعریف‌ها و

آن‌ها هم در به خدمت گرفتن معادل‌های متفاوتی، بی‌تأثیر نبوده است. کما اینکه در دنیا نیز به سبب همین چندگانگی قرائت این مفاهیم و درعین حال برخی قرابت‌ها و هم‌پوشی‌های معنایی، گاه با این مسئله مواجه می‌شویم. چندوجهی بودن مفاهیم و سراسر است و عامه‌فهم نبودن آن‌ها نیز دمیده شدن بر لهیب این آتش را مضاعف کرده است. گفتنی است که خواننده در فرایند مطالعه کتاب، علاوه بر عبارات‌های محوری «اطلاعات نادرست» و «اخبار جعلی»، با اصطلاح‌هایی چون «حقایق جایگزین»، «پساحقیقت»، «مرگ حقیقت» و امثال آن بیشتر آشنا می‌شود.

در این کتاب به شکل‌های گوناگون اخبار جعلی، از قالب‌های نوشتاری و تصویری گرفته تا فیلم‌ها، و نقش هوش مصنوعی در تولید «دیپ فیک» (کاملاً جعلی) و آثار زبان‌بار آن‌ها بر افکار عمومی اشاراتی رفته است. هم‌چنین سعی شده است در حد امکان، برای شناسایی این جعلیات، چه برای مخاطب عام و چه برای خبرنگاران و سازمان‌های رسانه‌ای، پیشنهادهایی سخت افزاری و نرم افزاری ارائه شود. نقش سواد رسانه‌ای، دیجیتالی و خبری، در قالب سواد‌های

نوین، در مواجهه با اطلاعات نادرست و اخبار جعلی، از دیگر موضوع‌هایی است که در این کتاب بدان اشاره شده است. در گذشته‌های دور باسواد به کسی می‌گفتند که خواندن، نوشتن و حساب کردن می‌دانست، ولی امروزه باسواد به کسی می‌گویند که بتواند به کمک خواننده‌ها و آموخته‌های خود تغییری در زندگی خویش ایجاد کند. تغییری که در گرو کاهش حداکثری ورود اطلاعات نادرست و اخبار جعلی به فرایند تصمیم‌گیری‌های خرد و کلان افراد، به مدد سواد‌های نوین در روند زندگی است. در پایان امید است این مساعی علمی در نظر عموم مخاطبان، به ویژه دبیران کتاب‌های درسی تفکر و سواد رسانه‌ای، جامعه‌شناسی، مطالعات اجتماعی، هویت اجتماعی (علوم اجتماعی) و تحلیل فرهنگی (مطالعات فرهنگی)، در هنگامه‌ای که ایران و جهان با بحران ویروس کرونا، و افکار عمومی با اخبار جعلی پیرامون آن دست به گریبان است، مفید فایده واقع شود و رضایت حداقلی آنان را کسب کند.

چاپ اول کتاب «پنج گفتار درباره اخبار جعلی» در ۷۰ صفحه و به قیمت ۲۰ هزار تومان در اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹ توسط «انتشارات آراین» روانه بازار نشر شده است.